

Бирократија и мањине

Цинцари као Хазари Балкана

Иако их и Савет Европе данас признаје као народ, у Србији, због бирократске одлуке, Цинцари немају свој статус и не могу да користе политичка права која припадају националним мањинама

Слободан Иконић

Како је могуће да народ који је стварао урбану културу Балкана, установио градску ношњу на овим просторима, створио катун као друштвену и привредну организацију на основу кога је и настала племенска заједница, још увек нема свој статус у Србији и не може да користи она политичка права која припадају националним мањинама. Е, то се догодило Цинцарима, народу који је Србији подарио највеће књижевнике, политичаре и дипломате, знамените научнике, адвокате и велике добротворе.

Док су Цинцари у Турској живели у једној држави, након Балканских ратова нашли су се у пет – Грчкој, Албанији, Бугарској, Румунији и Србији, потоњој Краљевини СХС. Како сада сматрају, тада почиње њихово назадовање, асимилација и ишчезавање. Колико их данас има, тешко је рећи. Неки међу њима тврде да их је два милиона, док они, за које се мисли да су реални, говоре о 115.000 до 300.000.

На последњем попису у Србији њих 243 се изјаснило као Цинцари. Тако мали број спречио је ресорно министарство да их призна као националну мањину, па нису могли да учествују на мањинским изборима. Борђе Мара, члан Управног одбора Српско-цинцарског друштва Луњина (на цинцарском значи светлост), због такве одлуке тужио је Министарство државне управе и локалне самоуправе Управном суду са захтевом да

се поништи решење овог министарства и омогући посебан бирачки списак за припаднике националне мањине. Уз захтев подносилац је доставио и 329 судски оверених изјава којима се подржава захтев за формирање посебног бирачког списка.

„Број Цинцара од пописа није опао, али прети, јер је асимилација велика и језик се губи. Млађе генерације немају од кога да га науче, али сматрамо да нас има довољно“, каже Борђе Мара.

Уз јединствену културу, језик и везу са Србијом, да би нека заједница постала национална мањина, потребан је довољан број њених припадника. После тога, могућ је упис у посебан бирачки списак ако постоји сагласност пет одсто чланова или најмање 300 припадника те заједнице и тек онда следе избори. Из самог образложења решења, којим се одбија захтев, јасно је да је Цинцарска национална мањина испунила тај услов јер је приложено 329 судски оверених потписа, што је више од броја 300, који је предвиђен цитираном одредбом Закона.

Цинцари су непосредно учествовали у формирању како српског грађанског друштва и културе, тако и државе

То су искористиле мањине којих је само неколико десетина више него Цинцара. Заштитник грађана сматра да закон није прекршен, али да је мањим заједницама потребна већа заштита.

„Утемељење нашег мишљења може се видети у ставу Министарства правде, где се каже да се бројност заједница као што су Ашкалије, Египћани, Грци, након признавања њиховог статуса, процентуално увећао у укупном броју становништва Србије“, стоји у мишљењу заштитника грађана.

Мара наводи да су „Цинцари као национална мањина, ради заштите свог идентитета, још 26. 1. 1991. године на оснивачкој скупштини удружења, основали Српско-цинцарско друштво Луњина. Дакле, 11 година пре доношења закона“.

Мара не пропушта да нагласи да су Цинцари као национална мањина дубоко инкорпорирани у српско друштво, као и у српску државу и њену државотворност, јер су у дугом низу формирања српске државности многи Цинцари непосредно учествовали у формирању, како српског грађанског друштва и културе, тако и државе.

Не треба занемарити њихове заслуге и у другим друштвеним и културним областима. Цинцари су први на

Обележили су епоху: Бранислав Нушић, Никола Пашић, Јован Јовановић Змај и Михајло Пупин

И они су Цинцари:

Владан Ђорђевић – оснивач Српског лекарског друштва
 Борислав Пекић – књижевник
 Стеван Сремац – књижевник
 Лаза Костић – књижевник
 Александар Вучо – књижевник
 Ташко Начић – глумац
 Коча Поповић – генерал и министар иностраних послова ФНРЈ
 Епископ бачки Иринеј
 Гордан Кичић – глумац
 Срђан Шапер – маркетинг стручњак
 Наум Крнар – лични секретар војводе Карађорђа Петровића
 Цинцар Јанко Поповић – устанички војвода

Балкану увели кирицилук као систем за транспорт робе на велике даљине. Цинцари су Србији подарили највеће комеднографске Бранислава Нушића (Алкибијада Нушу) и Јована Стерију Поповића, дипломате Александра и Димитрија Цинцар Марковића.

Грчкој су дали великог јунака Ригу од Фере, Македонији вођу Илинденског устанка Питу Гулија, Мајку Терезу, браћу Манаки, ауторе првог филма

у историји балканске кинематографије, али и Тошета Проеског који је и по оцу и мајци Цинцарин.

Историчари тврде да је историја Цинцара, за разлику од осталих народа, лишена чињеница о њиховим прапочетима. Данас је заиста тешко утврдити корене Цинцара. Како год је Балкан пролазио кроз разна уређења и поделе, Цинцари су увек остајали и раздвојени и подељени. Многи овом изузетном народу чак предвиђају судбину Хазара.

Цинцари или, правилније, Армени (од цинцарског назива Арм'њ), чинили су некада целу југу Балкана. У Грчкој их зову „Влахон“, одн. „Кудовласи“ и тамо их и данас највише има, негде око 100.000. Одатле су се почели нагло исељавати. Цинцари су, у ствари, романизовани Хелени, али је и та теза „на стакленим ногама“. Етногенеза Армана још ни до данас није у потпуности расветљена, чак не постоји ни нека већа сродност између њих и осталих балканских народа.

Осим у Грчкој, цинцарска насеља се налазе још и у Македонији (где их има око 10.000, а по некима и много више (највише у Крушеву, Струги, Охриду, Битољу...)). Иначе се сматра да је положај Цинцара најбољи у Македонији. Тамо их по последњем попису има око осам хиљада и признати су као мањина. Велики део Армана који данас живе у Србији, стигао је највише баш из Македоније (највише их је у Београду, Панчеву и Новом Саду). У Албанији их има педесетак хиљада. У Србији, где их је неколико стотина, имају статус само етничке и културне мањине. Грчка признаје искључиво турску мањину, у коју укључује и Помаке и Роме, док Букурешт Цинцаре присваја као Румуне, а њихов језик третира као један од румунских дијалеката, чиме им прети највећи степен асимилације. Назив Цинцар је у употреби нарочито у Србији (и синоним је за богате људе и тврдице), где се насељавају од 18. века. Међу првима су стигли они након првог напада на Москопоље, град у Албанији који је некада био главни центар овог православног хришћан-

ског становништва. А нарочито после другог и трећег, последњег уништења овог града. Током национализације у СФРЈ, Армени су изгубили своје богатство. Иначе, Власи у источној Србији не припадају Арменима. Крсна слава Цинцарског друштва „Луњина“ из Београда је Свети Атанасије, 31. јануара.

Цинцарски језик спада у најстарије неолатинске језике на Балкану. Најстарији документ који упућује на тај језик као дериват латинског, потиче из 587. године. Овај језик у свом континуитету није имао своју државну организацију, па је након Турака, остао расцепљен у пет балканских земаља. Сматра се да данас цинцарским језиком говори око 500.000 људи. Прву граматику на цинцарском језику Михајл Бојаџи је штампао 1813. у Бечу, пре Вукове граматике. Академик Матиљда Карациу Мариотеану, Цинцарка из Румуније, се бавила проучавањем цинцарског језика, а написала је и Речник.

Многи познати политичари, културни радници и добротвори, били су баш из цинцарског народа. Међу њима се истичу: Никола Пашић, Лазар Пачу, Питу Гули, Рига од Фере, Јован Стерија Поповић, Бранислав Нушић, Георге Мурну, Браћа Манаки, Петре Прличко, Ташко Начић, Тома и Филота Фила, Александар Цинцар Марковић, Миша Анастасијевић, Михајло Бојаџи, Тоше Проески... Многи су давали стечени новац у добротворне сврхе и оставили држави и народу део иметка, градили цркве, реновирали школе. О томе сведоче многе њихове задужбине.

Данас су потпуно асимиловани и једино што још упућује на њихово порекло су изворна презимена: Кики, Споа, Ока, Сина, Рошу... Ипак, од деведесетих година прошлога века њихова национална свест је у порасту, а културна делатност доживљава своју ренесансу. И Савет Европе данас признаје Цинцаре као народ. Не би се рекло да су код нас у питању политичке препреке да Цинцари добију статус које заслужују, већ бирократске, оне које у Србији свима дају проблеме. ■■■■